

«Πόσο στέρα είναι τα στερεότυπα;»

Είναι στην φύση μας να κατηγοριοποιούμε τους ανθρώπους. Από τα νεανικά μας κιόλας χρόνια, μαθαίνουμε άκριτα να τοποθετούμε τους άλλους σε «καλούπια». Ωστόσο, οι νέοι άνθρωποι έχουν την τάση να αποδίδουν μικρότερη έμφαση στην ποιοτική αξιολόγηση, χωρίς να επεξεργάζονται τις συνέπειες μιας λανθάνουσας κριτικής, εξαιτίας μιας παρωχημένης αντίληψης από την οποία πιθανόν εμφορούνται. Καθώς, όμως, μεγαλώνουν παγιώνουν μέσα τους δογματικές πεποιθήσεις για τους άλλους και επηρεάζουν καθοριστικά ορισμένες κατηγορίες ανθρώπων, καλλιεργώντας το φόβο, την περιθωριοποίηση και τον κοινωνικό στιγματισμό. Το πιο οξύμωρο από όλα φαντάζει το γεγονός ότι όσο λιγότερη επαφή έχουμε με μια κοινωνική ομάδα, που της αποδίδουμε στερεοτυπικούς χαρακτηρισμούς, τόσο πιο πιθανό είναι να αναπτύξουμε αρνητικά συναισθήματα γι' αυτή. Αυτό μαρτυρά την έμφυτη ανάγκη της ανθρώπινης φύσης να εναρμονιστεί με το « κοινωνικά συμβατό», έστω και εάν μακράν αποκλίνει ιδεολογικά από εκείνο.

Τι λοιπόν είναι τα περιβόητα στερεότυπα; Πρόκειται για τις τυποποιημένες και απλουστευμένες θετικές ή αρνητικές σκέψεις, που συχνά σχηματίζουμε για τους συνανθρώπους μας. Όταν υιοθετούμε ένα στερεότυπο, νομίζουμε ότι ο άνθρωπος, που έχουμε απέναντί μας κατέχει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, οδηγούμαστε σε γενικεύσεις και διεξάγουμε αυθαίρετα συμπεράσματα, βασισμένοι σε πεποιθήσεις, που μας έχουν μεταλαμπαδεύσει κυρίως από την οικογένεια. Για παράδειγμα, το χρώμα του δέρματος, ο τρόπος ένδυσης και το θρήσκευμα μπορεί να μας ωθήσουν να σχηματίσουμε προκατειλημμένες απόψεις απέναντι σε ομάδες ανθρώπων, που αποκλίνουν από τα δικά μας «πρότυπα», με αποτέλεσμα να δημιουργούμε εμπόδια στην επικοινωνία.

Τα στερεότυπα φυσικά αποτελούν για τους περισσότερους ανθρώπους έναν οδηγό κοινωνικής επιβίωσης. Συχνά, η ανασφάλεια που διακατέχει τα άτομα, εξαιτίας της ελλειμματικής προσοχής, που έχουν βιώσει στο οικογενειακό τους περιβάλλον, δημιουργεί το φόβο απόρριψης και κοινωνικής περιθωριοποίησης. Στο πλαίσιο, λοιπόν, του κοινωνικού κομφορμισμού, τα στερεότυπα αποτελούν «τη σχεδία σωτηρίας», εντάσσοντας τα άτομα σε ορισμένες κοινωνικές ομάδες, έστω και εάν αυτές διακατέχονται από αναχρονιστικές αντιλήψεις, που δεν ανταποκρίνονται στα ιδεολογικά τους πιστεύω. Η οικογένεια, ως ο πρωταρχικός φορέας κοινωνικοποίησης επηρεάζει την αδιάπλαστη νεανική σκέψη. Γονείς με χαμηλό πνευματικό επίπεδο, ημιμαθείς και με έλλειψη κριτικής σκέψης εμφυσούν προκαταλήψεις στα παιδιά τους. Επιπλέον, η απομάκρυνση από την οικογενειακή εστία, λόγω της έντονης και επιφορτισμένης καθημερινότητας συρρικνώνει τον διάλογο και με αυτόν τον τρόπο δεν μεταδίδονται οι ορθές ανθρωπιστικές αξίες στα νεότερα μέλη.

Με μια πιο διεισδυτική ματιά, θα λέγαμε ότι δεν είναι λίγες οι φορές που η εκπαίδευση δεικνύει στερεοτυπικές αντιλήψεις, λόγω του δασκαλοκεντρικού της χαρακτήρα και της στείρας αποστήθισης. Όταν η διαδικασία της μάθησης επικεντρώνεται μόνο στην εισαγωγή ενός παιδιού στην ανώτατη ακαδημαϊκή εκπαίδευση, παραγκωνίζεται η ουσία αυτής, που είναι η διάπλαση ανθρώπων με ήθος, που διακατέχονται από συναισθήματα αλληλεγγύης και αγάπης προς τους συμμαθητές τους. Ειδικά, τα σύγχρονα σχολεία, χαρακτηρίζονται από έναν έντονο πολυπολιτισμικό χαρακτήρα, που εάν ο εκπαιδευτικός φορέας δεν προσανατολιστεί σε ανθρωπιστικές αξίες, θα ενισχυθεί υπέρμετρα ο φυλετικός και κατά συνέπεια ο κοινωνικός ρατσισμός.

Εμβαθύνοντας στο ζήτημα, τα Μέσα Κοινωνικής Ενημέρωσης καλλιεργούν το ρατσισμό και τα στερεότυπα σε μεγάλο βαθμό. Η επίδραση, που έχουν είναι καταλυτική και η πιο συνήθης τακτική που μετέρχονται είναι η παραπληροφόρηση. Αναλυτικότερα, πρόσκεινται σε πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα και επιχειρούν να μεταστρέψουν το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης από μείζονα σε ελάσσονα ζητήματα. Οπότε, είναι πολύ συχνό φαινόμενο η επίρριψη ευθυνών σε κοινωνικά ευπαθείς κατηγορίες πολιτών, όπως είναι οι μετανάστες. Με τον τρόπο αυτόν οι πολιτικοί αποποιούνται των ευθυνών τους και διευρύνεται η κοινωνική πόλωση. Οι κοινωνικές ανισότητες γίνονται εργαλείο προπαγάνδας, που εξυπηρετεί μια μερίδα υψηλά ιστάμενων πολιτών. Τέλος, οι στερεοτυπικές αντιλήψεις ενισχύονται εξαιτίας της ανεπάρκειας ορισμένων ανθρώπων να φανούν ανώτεροι, υποτιμώντας συνανθρώπους τους, που έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά. Στην ουσία, όμως, οι ίδιοι δεν αποδέχονται τον εαυτό τους και προβάλλουν στους άλλους την αρνητική τους αυτοεικόνα, μέσω της υποτίμησης.

Καταληκτικά, τα στερεότυπα αίρονται δύσκολα ακόμη και εάν οι άνθρωποι έρχονται αντιμέτωποι με απτές αποδείξεις, που τα ανατρέπουν. Η ωρίμανση των κοινωνιών έρχεται πάντα μαζί με την ωρίμανση των ανθρώπων. Δυστυχώς, ο δρόμος προς την ωριμότητα είναι πολύ μακρύς. Οφείλουμε να αποδιώξουμε την υπεραπλουστευμένη σκέψη και να διευρύνουμε τους πνευματικούς μας ορίζοντες με το διάβασμα, τα ταξίδια και την καλλιέργεια της ανθρώπινης επαφής, ώστε ο καθένας μας να έρθει αντιμέτωπος με τις προκαταλήψεις του και να τις αντιμετωπίσει.

MATINA ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ, 16 – 3 - 2022